

IORDAN DATCU

Un interviu cu Ion Bârlea

În 1967 când am început pregătirile editării, în două volume, sub titlul *Literatură populară din Maramureș*, a colecției din 1924 a lui Ion Bârlea, am folosit toate mijloacele pentru a fi cât mai documentat. Între aceste mijloace și interviul care s-a transmis la Radio București. Îl public după manuscrisul celui intervievat, care la început a făcut ulterior transmisiei de la Radio o descriere a preambulului meu.

În ziua de 6 ianuarie 1967, ora 10.05, programul II al Radioului București, Iordan Datcu a difuzat o emisiune folclorică maramureșeană, luată la bandă de magnetofon în comuna Berbești comună la 10 km aproape de orașul Sighetul Marmației. Este satul de naștere al subsemnatului.

Emisiunea este intitulată Miorița și-n partea întâi emite cântecele folclorice atât de la tineret, cât și de la vârstnici, iar în partea a doua dă interviul, luat pe bandă de magnetofon, de la subsemnatul, privitor la culegerea mea folclorică, care a apărut în două volume, editată de casa Școalelor, în 1924. În partea întâi descrie descălecarea în Maramureș trecând peste vârful muntelui Gutin și pe serpentine coboară mașina în primul sat Crăcești, admirând porțile maramureșene în creștăturile lor artistice și portul nostru original, moștenit de la strămoșii daci. Aici, pe vârful Gutinului, se pomenesc Pivnița Haiducului, Pinea Viteazul și fântâna cu izvorul lui Pinea Viteazul. Coiful și cămașa de zale ale lui Pinea Viteazul se păstrează în altarul bisericii din Joseni – Budești. Personal, am încercat cămașa și coiful. Trecând prin comunele Desești, Hărniciești, Sat – Șugătag, Giulești, Ferești, se oprește în comuna Berbești, în fața Sfatului Popular, unde președintele îl duce în gazdă la succesorii lui Alexandru Rednic, care stau într-o casă veche, patriarhală, cu multe camere, unde pe vremuri era oficiul poștal. E clădită pe un vârf de dâmb, de unde priveliștea se întinde pe întreaga extensiune a comunei, și mai ales spre priveliștea bisericii de zid.

Având cu sine aparatul cu bandă de magnetofon, înregistrează cântece de la tineri și de la cei vârstnici. De la fete tinere înregistrează cântecul de dragoste: *Spune, bade, adevărat, unde m-ai îmbrățișat*, apoi de la cei mai în vârstă înregistrează balade precum cea cu Pinea Viteazul, un haiduc care mai mult a haiducit în pădurile muntelui Gutin, care desparte Maramureșul de Ținutul Baia Mare. Vasalie Codrea, cu întreaga sa familie a cântat în cor colindul *Miorița*, o variantă a lui Vasile Alecsandri, din *Poezii populare ale românilor (1866)*. Și astfel familia Codrea Vasalie începe a cânta balada: *Trei păcurărei cu oile după ei*. Apoi cântece de nuntă: *Să trăiești, nănașă mare, / Să trăiești nănașule, / Să-ți sucești mustățile, / Să mă săruți și pe mine*. Cântece de păhar: *Dintr-un păhar vă-mbățați... Și mai beu o jumătate, pâlincuță cu tarhon... să mă-ntărești, că rău mă doare inima după oarecineva*. Au cântat și Ileana Rednic și Gheorghe Rusu (73 de ani), care în urmă cu vreo 50 de ani mi-a cântat și mie între anii 1901 – 1905. A cântat cântarea *Supărat ca mine nu-i, / Numai puiul cucului, / Când l-o părăsit mama lui*. Și când l-a întrebat ce dorește să-i transmită lui Ion Bârlea, a răspuns: *“Rog să-i spuneți voie bună și sănătate din partea mea, și-mi aduc bine aminte când dansul, cu vreo 50 de ani în urmă a cules folclor de la noi.”*

Și cu aceasta Jordan Datcu trece la partea a doua a emisiunii reproducând interviul cu subsemnatul, luat la locuința mea.

- Când ați început să faceți culegerea de folclor?

“- După terminarea Academiei Teologice, în anul 1905, patru ani consecutiv am cules folclor și am descifrat însemnările de pe toate cărțile bisericești și de pe alte obiecte sacre din 58 de sate ce aparțineau județului Maramureș.

În anul 1910 l-am însoțit pe Tiberiu Brediceanu la culegerea melodiilor populare, cu un harmoniu portativ, iar eu am cules textele melodiilor. În 1913 am însoțit pe marele compozitor și folclorist Béla Bartók, care cu ajutorul fonografului a cules melodiile românești iar eu notam textul melodiilor.”

Ce v-a îndemnat și cine să culegeți folclor?

“- Nu m-a îndemnat nime’. Ci dragostea de popor m-a îndemnat să-i culeg creațiile sale, atât de bucurie, cât și de jale.”

Ați cules personal sau prin elevi de școală?

“- Deși am fost profesor timp de 36 de ani, n-am recurs la bunăvoința elevilor mei, căci doream să fie cât mai exactă colecția de folclor.”

Amintiri deosebite din timpul culegerilor?

“- Cântece de dragoste mi-a comunicat fata de 25 de ani Ileana Ardelean, din comuna Berbești, deosebit de talentată și cu o memorie extrem de minuțioasă. De altfel, compunea cântece ocazionale după întâmplările mai dramatice sau tragice ce s-au întâmplat în comuna Berbești. Din comuna Ieud mi-a comunicat cele mai multe balade și cântece haiducești Toader Hoza, de 60 de ani, cioban la capre, neștiutor de carte dar înzestrat cu o memorie mare, încât îmi putea recita oricare baladă pe care i-a comunicat-o fără să adauge sau să omită ceva din textul comunicat. După ce l-am consultat timp de mai multe zile, în locuința mea, mi-a comunicat zâmbind: “*am terminat cu toate minciunile, nu mai știu nimica.*”

Cu ce folcloriști români și străini ați stat în legătură sau în corespondență?

“- Cu dr. Tiberiu Brediceanu, pe care l-am însoțit în turneul său de colectare a melodiilor – cântece maramureșene, lucrare care s-a publicat numai după 47 de ani, în 1957, cu titlul *170 de melodii populare românești din Maramureș*.

Cu G. T. Kirileanu, din Piatra Neamț, care a publicat din materialul folcloristic maramureșean în revista Șezătoarea din Fălticeni și care s-a îngrijit de tipărirea celor două volume de folclor maramureșean, găsind editor la Casa Școalelor 1924.

Gh Tulbure de la Oradea, care a publicat în revista *Cele trei Crișuri pentru popor* mai multe cântece maramureșene, ce am trimis în urma unui concurs ce a aranjat revista sus –

pomenită.

Traian Gherman, director al Liceului de băiați din Blaj, care mi-a publicat material folcloric pentru în revista sa, *Comoara satelor*.

Cu Béla Bartók, din Rákoskeresztur – Ungaria, cu care am cutreierat mai multe sate maramureșene, unde a colectat melodiile sau cântecele maramureșene cu ajutorul fonografului, în anul 1913, și lucrarea terminată nu s-a putut publica în Ungaria, ci a tipărit-o în Germania, în limba germană, cu un studiu vast asupra cântecelor maramureșene. S-a publicat în orașul München, în anul 1923, la Editura Drei Masken Verlag.”

Mai aveți culegeri în manuscris?

“- Bocete de la înmormântări și versuri originale cântate de diecii (cântăreții) la prohoade și la înmormântări.”